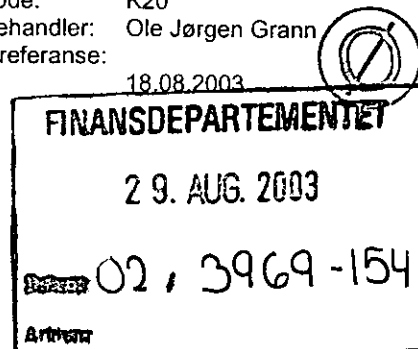

Finansdepartementet
att: statssekretær Ø. Børmer
Postboks 8008 Dep
0030 OSLO

(Referanse må oppgis)
Vår referanse: 2003/01495-2
Arkivkode: K20
Saksbehandler: Ole Jørgen Grann
Deres referanse:
Dato: 18.08.2003

Høring - Skisse til nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling - Nasjonal Agenda 21

Det vises til brev fra Finansdepartementet datert 20. juni 2003 med vedlagte skisse til nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling (NA 21). Høringsfrist er satt til 18. august d.m.

KS har som kjent arbeidet tett opp mot regjeringens pågående arbeid med den nasjonale handlingsplanen for bærekraftig utvikling. For å sikre kommunesektoren medvirkning og innflytelse i arbeidet valgte KS allerede i fjor høst å legge opp til en konferanse med en forutgående prosess som grunnlag for et høringssvar. KS fikk etter møte med statssekretærutvalget i stand en samarbeidsavtale om å arrangere kommunesektorens konferanse om Nasjonal Agenda 21.

Vedlagt følger "Nye partnerskap for bærekraftig utvikling. Kommunesektorens forslag til tiltak i Nasjonal Agenda 21" slik det nå foreligger etter om lag 40 innspill fra kommuner og organisasjoner basert på prosessen i forkant av og under NA 21 konferansen i Kristiansand i juni 2003.

Dokumentet omhandler 26 forslag til tiltak innen følgende 8 temaer: ledelse og styring, livskvalitet og folkehelse, lokalsamfunn og internasjonalt samarbeid, areal og transport, klima og energi, verdiskaping og næringsutvikling, bruk og vern av naturressurser samt kompetanseutvikling og informasjon.

KS gjør oppmerksom på at vedlagte dokument først vil bli realitetsbehandlet i **sentralstyremøte den 3. september**. Vedlagte dokument er således fortsatt et utkast til høringssvar, men det antas at det ikke vil bli omfattende endringer i forbindelse med styrebehandlingen. Det tas allikevel forbehold om endringer i dokumentet. Endelig høringssvar samt saksframstilling vil bli oversendt regjeringen ved statssekretærutvalget umiddelbart etter styrebehandling. Høringssvaret slik det foreligger per i dag er allerede lagt ut på KS' hjemmeside (www.ks.no) og det kan gjerne legges ut under oversikten på høringssvar på statens hjemmeside (Odin).

BREV ADRESSERES TIL FORBUNDET

KONTORADRESSE
Haakon VII gt. 9
0161 OSLO

POSTADRESSE
Postboks 1378 Vika
0114 OSLO

TELEFON
24 13 26 00

TELEFAKS
22 83 22 22
22 83 17 86
22 83 62 92
- KS Arbeidsgiver

E-POST/INTERNETT
ks@ks.no
www.ks.no

BANKGIRO
8200.01.65189

KS vil i tillegg til høringsvaret kommentere høringsutkastet til Nasjonal Agenda 21 på ett punkt. I "Kapittel 1.6.2 Lokalforvaltningenes rolle og Lokal Agenda 21" omtales Lokal Agenda 21 gjennomgående som en strategi for økt miljøvern lokalt. Dette er muligens Miljøverndepartementets synspunkt som sektordepartement for miljøvern, men det har fra KS og kommunesektorens side gjennom hele arbeidet med Lokal Agenda 21 vært et uttalt mål å komme bort fra dette perspektivet på lokal Agenda 21.

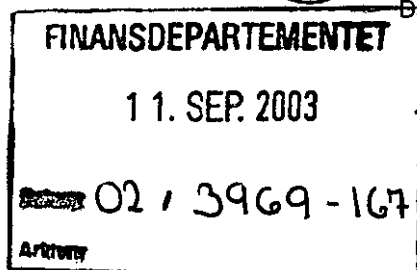
Lokal Agenda 21 har i Norge et historisk utgangspunkt i miljøvernarbeidet, men det er særdeles viktig for politisk forankring/politikkutforming og medvirkning at alle tre dimensjoner (økonomiske, sosiale og økologiske forhold) som beskrevet i Agenda 21, legges til grunn for det videre arbeide med bærekraftig utvikling i Norge - også lokalt. KS forutsetter derfor at dokumentet gjennomgående beskriver Lokal Agenda 21 som en global strategi for lokal bærekraftig utvikling slik at fokus i fortsettelsen ikke ensidig blir rettet inn mot miljøvern. Det vises i den sammenheng også til heftet "Bærekraftig utvikling – en felles utfordring. Posisjonspapiret for kommunesektoren" (s. 10) som ble utarbeidet som innspill til regjeringens nasjonale strategi for bærekraftig utvikling i 2002.

May-Britt Nordli
direktør

Ole Jørgen Grann
rådgiver

Finansdepartementet
att: statssekretær Øystein Børner
Postboks 8008 Dep
N-0030 Oslo

(Referanse må oppgis)
Vår referanse: 2003/01495-4
Arkivkode: K20
Saksbehandler: Ole Jørgen Grann
Deres referanse: 02/369 Ø KnT
Dato: 05.09.2003

Handwritten notes:
Ø KnT
OJ 9/9-03

Høringsuttalelse - skisse til nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling - Nasjonal Agenda 21

Det vises til brev fra Finansdepartementet datert 20. juni 2003 med vedlagt skisse til nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling (NA21). Høringsfrist var satt til 18. august f.m. Det vises videre til vårt brev av 18. august 2003 med vedlagte utkast til høringsuttalelse ("Nye partnerskap for en bærekraftig utvikling"). Styret behandlet som varslet i samme brev høringsuttalelsen i styremøte den 03. september og fattet følgende vedtak:

- * "KS mener at det er positivt at regjeringen utarbeider en handlingsplan for bærekraftig utvikling og at kommunesektoren fortsatt sees på som en viktig aktør i dette arbeidet.
- * KS mener at regjeringens nasjonale handlingsplan - Nasjonal Agenda 21 – må sees på som en første generasjons handlingsplan, som må revideres fortløpende i de kommende år og minst hver stortingsperiode.
- * KS anbefaler at regjeringen vurderer å gi en statlig enhet, gjerne i tilknytning til Finansdepartementet, en sektorovergrepene og koordinerende funksjon slik at helhet, kontinuitet og langsiktighet ivaretas når handlingsplanen skal følges opp. Oppfølging overlatt til det enkelte fagdepartement alene, vil kunne føre til fortsatt uoversiktlig og fragmentet arbeid med bærekraftig utvikling.
- * KS anbefaler også at de ansvarlige for videre oppfølging gis et mandat og sikres ressurser som gjør dem i stand til å utvikle samordning mellom departementer og sikrer videre åpne prosesser med eksterne aktører.
- * KS legger dokumentet "Nye partnerskap for bærekraft – kommunesektorens forslag til tiltak i Nasjonal Agenda 21" til grunn for sitt høringssvar til regjeringen og for KS' videre arbeid med bærekraftig utvikling.

BREV ADRESSERES TIL FORBUNDET

KONTORADRESSE
Haakon VII gt. 9
0161 OSLO

POSTADRESSE
Postboks 1378 Vika
0114 OSLO

TELEFON
24 13 26 00

TELEFAKS
22 83 22 22
22 83 17 86
22 83 62 92

- KS Arbeidsgiver

E-POST/INTERNETT
ks@ks.no
www.ks.no

POSTGIRO
0801 5345129

BANKGIRO
8200.01.65189

- * KS mener at innspillene er forslag til tiltak som ved tilrettelegging og oppfølging fra statens side kan og vil utløse nytt engasjement og flere resultater lokalt.
- * KS forventer at regjeringen i arbeidet med å iverksette handlingsplanen går i dialog med KS og kommunesektoren om å etablere et kontaktforum som grunnlag for en videre drøfting om forpliktende samarbeid/oppfølging av de anbefalte tiltak.”

./ Vedlagt følger dokumentet ”Nye partnerskap for en bærekraftig utvikling – Kommunesektorens forslag til tiltak i Nasjonal Agenda 21” som KS har lagt til grunn som sitt høringssvar til regjeringens skisse til nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling. Dokumentet er datert 03.09.2003 og erstatter tidligere sirkulerte versjoner av dokumentet.

KS ser fram til en drøfting med regjeringen om et forpliktende samarbeid /oppfølging av de anbefalte tiltak.

May-Britt Nordli
direktør

Ole Jørgen Grann
rådgiver

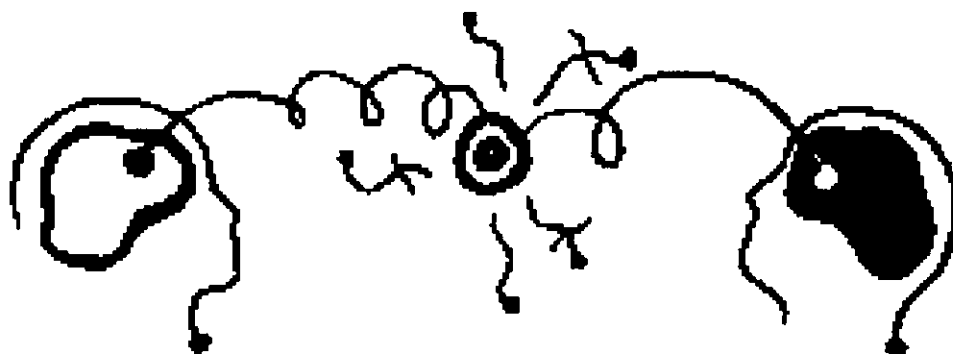
KOPI: KR.D

Nye partnerskap for bærekraftig utvikling

Kommunesektorens forslag til tiltak i Nasjonal Agenda 21

samt grunnlag for fortsatt dialog med statlige myndigheter

om tiltak for bærekraftig utvikling

Oslo 03. september 2003

Kommunenes Sentralforbund

INNHold

1. SAMMENSTILLING AV ANBEFALINGENE	2
1.1 NYE PARTNERSKAP FOR BÆREKRAFTIG UTVIKLING – PRINSIPPER	2
1.2 ANBEFALTE TILTAK	2
1.3 VIDERE ORGANISERING OG OPPFØLGING	4
2. FORMÅL OG INNHold	5
3. KOMMUNESEKTOREN - EN AKTIV PARTNER FOR EN BÆREKRAFTIG UTVIKLING	6
3.1 FRA AGENDA 21 TIL ACTION 21	6
3.2 LOKAL AGENDA 21 I NORGE	6
3.3 UTFORDRINGENE I SAMSPILLET MELLOM STATEN OG KOMMUNENE	7
4. FOKUSOMRÅDER	8
5. ANBEFALTE TILTAK I NASJONAL AGENDA 21	10
5.1 LEDELSE OG STYRING	10
5.2 LIVSKVALITET OG FOLKEHELSE	13
5.3 LOKALSAMFUNN OG INTERNASJONALT SAMARBEID	16
5.4 AREAL OG TRANSPORT	18
5.5 KLIMA OG ENERGI	20
5.6 VERDISKAPING OG NÆRINGSUTVIKLING	22
5.7 BRUK OG VERN AV NATURRESSURSER	23
5.8 KOMPETANSEUTVIKLING OG INFORMASJON	25
6. VIDERE ORGANISERING OG OPPFØLGING AV NASJONAL AGENDA 21	28

1. Sammenstilling av anbefalingene

1.1 Nye partnerskap for bærekraftig utvikling – prinsipper

Kommunesektoren ønsker å være en aktiv samarbeidspartner med staten i arbeidet for en bærekraftig utvikling. Samarbeidet bør bygge på at man:

- Utvikler nye partnerskapsmodeller for å sikre at lokalt og regionalt utviklingsarbeid blir helhetlig orientert og gir mer bærekraftige løsninger.
- Søker nye finansieringsmodeller som stimulerer til og gir frihet lokalt og regionalt til å finne gode helhetsløsninger. Et nasjonalt Agenda 21-fond er en interessant løsning, men bruk av øremerking bør unngås.
- Arbeider for at større andel av totale utviklingsmidler for bærekraftig utvikling disponeres av fylkekommuner og kommuner.
- Fremmer aktiv statlig støtte av og deltakelse i regionale nettverk for bærekraftig utvikling.
- Prioriterer forebygging av helse- og miljøproblemer høyere enn i dag i forhold til reparerende tiltak.
- Bruker kommuneplanleggingen som verktøy for å fremme bærekraftig utvikling i kommunene

1.2 Anbefalte tiltak

Punktene nedenfor er kommunesektorens forslag til tiltak i Nasjonal Agenda 21. Tiltakene er også grunnlag for dialog med statlige myndigheter i oppfølgingen av Nasjonal Agenda 21.

Ledelse og styring

Tiltak som vil gjøre bærekraftig utvikling bedre integrert i ledelse og styring er å:

- Etablere et felles lederutviklingsprogram med fokus på ledelse, samfunnsansvar og bærekraftig utvikling.
- Utvikle et nasjonalt "bærekraftsbarometer" som grunnlag for løpende resultatoppfølging av nasjonale resultatmål.
- Utvikle nye partnerskaps- og finansieringsmodeller for helhetlige satsinger lokalt og regionalt.
- Utvide prosjektet "Grønn stat" til "Grønn offentlig sektor".
- Tilpasning av økonomiske virkemidler rettet mot å fremme arbeidet for bærekraftig utvikling lokalt og regionalt.

Livskvalitet og folkehelse

Livskvalitet og folkehelse er knyttet til den sosiale og kulturelle dimensjonen i bærekraftig utvikling. Prioriterte tiltak er å:

- Utvikle et program for bred forankring og implementering av "Grønn resept".
- Videreutvikle samarbeidet mellom statlige og kommunale etater lokalt.
- Etablere et program for kommuner/fylkeskommuner rettet mot å utvikle nye samarbeidsformer og organisatoriske løsninger for lokalt og regionalt kulturminnevern.

Lokalsamfunn og internasjonalt samarbeid

Kommunesektoren kan bidra til å styrke Norges arbeid for bærekraftig utvikling i lokalsamfunn og regioner i utviklingsland og land med overgangsøkonomi. Samarbeidstiltak som kan gi synergieffekter er å:

- Opprette en koordineringsfunksjon for kommunesektorens, statlige aktørers samt relevante frivillige organisasjoners utviklingsarbeid i sør og øst.
- Gjennomføre et prosjekt rettet mot å øke antall norske kommuner som har vennskapskontakt i sør og/eller øst.
- Utarbeide et program for systematisk erfaringsutveksling og kunnskapsformidling mellom lokalsamfunn i Norge og lokalsamfunn i sør og øst.
- Etablere en partnerskapsavtale (type 2 avtale) mellom Norge, ICLEI og FN med mål å styrke nettverkssamarbeidet mellom lokalsamfunn og styrke sammenhengen ("coherence") i arbeidet for bærekraftig utvikling internasjonalt, nasjonalt og lokalt.

Areal og transport

På området areal og transport anbefales det å:

- Etablere et utviklingsprogram med tilhørende finansiering for helhetlig areal- og transportløsninger for byer/regioner.
- Gjennomgå transportsektorens organisering med sikte på finner løsninger som best mulig kan fremme arbeidet med bærekraftig transportløsninger.
- Etablere samarbeidsprosjektet *Grønne bilparker*.

Energi og klima

Energi- og klimaarbeidet i kommunesektoren er viktig, og kan fremmes gjennom å:

- Fastsette nasjonale resultatmål (Norges tiltak) som en del av klimapolitikken.
- Utvikle et kvotesystem eller andre økonomiske instrumenter, som kan inngå i og/eller supplere det nasjonale kvotesystemet, og er rettet mot å stimulere kommunene til å fremme bærekraftige energiløsninger.

- Utvikle en nasjonal strategi for lokalt energi- og klimaarbeid gjennom et samarbeid mellom kommunesektoren samt energi-, miljø- og transportmyndighetene.
- Styrke plan- og bygningsloven som verktøy i lokal energi- og klimapolitikk (i tråd med forslag til ny plan- og bygningslov).

Verdiskaping og næringsutvikling

Bærekraftig verdiskaping og næringsutvikling utgjør på mange måter den økonomiske dimensjonen i bærekraftig utvikling. Viktige tiltak for å fremme en bærekraftig økonomi er å:

- Utvikle et program som viser muligheter og barrierer for næringsutvikling basert på lokale ressurser, bærekraftige varer/tjenester og bruk av næringsnettverk.
- Sikre at Miljøfyrtårnprogrammet videreføres og tilrettelegge for at det kan bli økonomisk selvgående.

Bruk og vern av naturressurser

Bærekraftig naturressursforvaltning kan fremmes gjennom å:

- Etablere et program for partnerskap for bærekraftig naturressursforvaltning på tvers av kommunegrenser.
- Gjennomføre et utviklingsprogram for å gjøre den nye plan- og bygningsloven til et effektivt verktøy for bærekraftig naturressursforvaltning regionalt og lokalt.

Kompetanseutvikling og informasjon

Som en del av arbeidet for en bærekraftig utvikling er det behov for å:

- Utvikle en nasjonal kompetanseutviklingsstrategi for bærekraftig utvikling.
- Utarbeide en informasjons- og kommunikasjonsstrategi for bærekraftig utvikling.
- Etablere et nasjonalt informasjonssenter for bærekraftig utvikling.
- Etablere en internasjonal pris for bærekraftig utvikling.

1.3 Videre organisering og oppfølging

For kommunesektoren er det avgjørende at det statlige arbeidet med bærekraftig utvikling gis kontinuitet og tyngde og videreføres gjennom å:

- Gi arbeidet med Nasjonal Agenda 21 tverrsektoriell politisk styring.
- Etablere en koordineringsenhet for Nasjonal Agenda 21 arbeidet med tverrdepartemental deltakelse, bredt mandat og nødvendige ressurser.
- Sørge for løpende resultatoppfølging og revidering av Nasjonal Agenda 21.
- Integrere mål og tiltak i statens ordinære styringsdokumenter på overordnet nivå (statsbudsjett, nasjonalbudsjett mv.) og i de ulike sektorpolitikkområder.
- Etablere et kontaktforum for bærekraftig utvikling mellom staten og kommunesektoren som kan supplere konsultasjonsordningen.

2. Formål og innhold

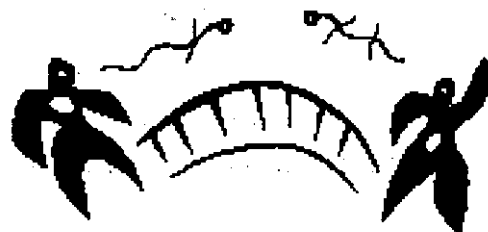
Kommunesektoren har i dette dokumentet begrunnet og prioritert tiltak som bør tas inn i Nasjonal Agenda 21 (den nasjonale handlingsplanen for bærekraftig utvikling). Anbefalte tiltak som ikke tas direkte inn i Nasjonal Agenda 21 i denne omgang vil danne dagsorden for videre dialog mellom staten og kommunesektoren.

Dokumentet *Nye partnerskap for bærekraftig utvikling* inneholder kommunesektorens anbefalinger om **26 tiltak** som bør inngå i den nasjonale handlingsplanen for bærekraftig utvikling. Dette er tiltak som:

- Staten bør sette i verk slik at kommunene og fylkeskommunene gis gode rammebetingelser til å finne konkrete løsninger lokalt og regionalt. Løsninger må utvikles sammen med innbyggere, lokalt næringsliv, frivillige organisasjoner, forskning og statlige myndigheter.
- Innebærer at kommunesektoren og staten kan gjennomføre utviklingsoppgaver i fellesskap.

Tiltakene skal bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling i Norge, men de har også et internasjonalt perspektiv. Både juridiske tiltak, økonomiske virkemidler, tiltak knyttet til styring og ledelse samt "myke tiltak" som informasjon og kompetanseutvikling er med. Samordning av tiltakene vil i mange tilfeller gi økt effekt.

Dokumentet er utviklet i samarbeid med norske medlemmer av *kommunesektorens internasjonale organisasjon for miljø og bærekraftig utvikling (ICLEI)*, kommuner som deltar i programmet

Foregangskommuner i Lokal Agenda 21, deltakerne i prosjektet *Bærekraftige kommuner i praksis* og andre interesserte kommuner. Også noen frivillige organisasjoner og andre aktører utenfor kommunesektoren har gitt viktige innspill. Dokumentet er en videreføring og konkretisering av kommunesektorens innspill til den nasjonale strategien for bærekraftig utvikling ("*Bærekraftig utvikling – en felles utfordring*", april 2002). Forslaget bygger også på innspill fra en samling for foregangskommuner i LA 21 i Stavern i april 2003 samt drøftinger på Nasjonal Agenda 21 konferansen for kommunesektoren i Kristiansand, juni 2003.

For kommunesektoren danner dokumentet også en dagsorden for den videre dialogen med staten. Anbefalingene kan derfor utvikles videre i oppfølgingsarbeidet med den nasjonale handlingsplanen for bærekraftig utvikling.

3. Kommunesektoren - en aktiv partner for en bærekraftig utvikling

Mange av utfordringene i Agenda 21 har sine røtter og løsningsmuligheter i lokale aktiviteter. Kommunesektoren vil ta sin del av ansvaret for en bærekraftig utvikling gjennom sin samfunnsrolle som en partner for statlige myndigheter og for å sikre bred forankring hos innbyggerne, i næringslivet og i organisasjoner lokalt. Mange av dagens barrierer for lokal bærekraftig praksis kan fjernes gjennom statlige tiltak.

3.1 Fra Agenda 21 til Action 21

Norge har sluttet seg til Agenda 21-dokumentet fra FNs toppmøte om miljø og utvikling i 1992. Agenda 21 er et globalt partnerskap for bærekraftig utvikling. Lokale myndigheter er en av de sentrale aktørene i Agenda 21. Behovet for lokal handling er begrunnet med at mange problemer og løsninger som Agenda 21 tar opp, har sine røtter i lokale aktiviteter. Lokale myndigheter spiller således en viktig rolle i å iverksette de mest relevante aspektene av Agenda 21 i egne lokalsamfunn.

FNs spesialsesjon for oppfølging av Agenda 21 (UNGASS) i 1997 konkluderte med at det er på lokalplanet at Agenda 21 arbeidet har gjort størst framskritt.

I Norge har kommunesektoren siden slutten av 1980-tallet bidratt aktivt til utvikling av det lokale miljøvernarbeidet som var et viktig grunnlag for en aktiv og positiv holdning til Lokal Agenda 21. Samarbeidsprosjektet mellom Miljøverndepartementet og KS om regionale knutepunkter i Lokal Agenda 21-arbeidet (1998-2002) ga meget gode resultater. Prosjektet var også ett av ti utvalgte eksempler som ble presentert på verdensstoppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002. Her lanserte International Council for Environmental Initiatives (ICLEI) - *Local Action 21* - som en global strategi for å gå fra planer til handling.

På grunnlag av den europeiske oppfølgingskonferansen etter Johannesburg i Kolding i Danmark (november 2002) har ICLEI utformet 10 nøkkelkonklusjoner for videre arbeid. Blant annet understrekes behovet for å utvikle samarbeidet med statlige myndigheter.

3.2 Lokal Agenda 21 i Norge

Arbeidet med Lokal Agenda 21 i Norge har i stor grad skjedd gjennom kommunens rolle som demokratisk aktør og samfunnsutvikler. Arbeidet for en bærekraftig utvikling er et godt eksempel på at kommunene ikke kan begrense sin aktivitet til lovpålagte oppgaver og etablerte kommunale tjenester. Innenfor samfunnsrollen har kommunene mange muligheter til å involvere innbyggere, organisasjoner og lokalt næringsliv. Samtidig gir

samfunnsutviklerrollen grunnlag for helhetsforståelse og samordning med kommunenes totale virksomhet. Den er derfor en svært viktig del av lokalpolitikken og lokaldemokratiet.

Samfunnsutviklerrollen har sterk formell forankring gjennom kommunelovens formålsparagraf (§1). I forslaget til ny Plan- og bygningslov¹, som er sektorovergripende, understrekes og konkretiseres kommunenes sentrale posisjon i arbeidet for en bærekraftig samfunnsutvikling.

Kommunene representerer en selvstendig politisk og demokratisk sfære hvor livet "finner sted" og hvor mange beslutningstakere er med på å forme framtiden.

Kommunesektoren er således langt mer enn "ytterste" eller "nederste" ledd i et offentlig hierarki eller en av mange av statens interessegrupper.

Nøkkeldokumenter i kommunesektorens arbeid med Lokal Agenda 21

- *Fredrikstad-erklæringen om lokalsamfunnets innsats for bærekraftig samfunnsutvikling (1998).* www.ks.no
- *Posisjonspapir for kommunesektoren "Bærekraftig utvikling – en felles utfordring" (KS 2002).* www.ks.no
- *Nasjonal strategi for bærekraftig utvikling (Regjeringen, 2002).* www.odin.dep.no
- *Action 21 – kommunene felles strategi for bærekraftig utvikling (ICLEI 2002).* www.iclei.org
- *10 hovedkonklusjoner for kommunesektorens oppfølging av Johannesburg-konferansen (ICLEI 2002).* www.iclei.org
- *Erfaringsrapport fra prosjekt om regionale LA21 knutepunkter (KS i samarbeid med MD 2003).* www.ks.no

3.3 Utfordringene i samspillet mellom staten og kommunene

Gjennom arbeidet med Lokal Agenda 21 har norske kommuner og fylkeskommuner skaffet seg erfaringer om muligheter og hindringer for å realisere bærekraftig utvikling i praksis. Kommuner som utvikler felles visjoner gjennom aktiv dialog med innbyggerne har unike muligheter til å videreutvikle demokratiet og styrke arbeidet for bærekraftig utvikling.

Bærekraftig utvikling er ikke et mål som realiseres utenom øvrige politikkområder og sektorer, men gjennom disse. Gode sektorstrategier fra statens side er således viktig, men ikke tilstrekkelig. Erfaringer tilsier at det ligger et utnyttet utviklingspotensial i grenseflaten mellom sektorene. Nye løsninger krever mer aktivt samarbeid mellom statlige sektorer samtidig med at arbeidet skjer gjennom en tett dialog med kommunesektoren.

¹ Planlovutvalgets forslag foreligger i NOU 2003:14 Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven II.

Samtidig må norske kommuner ha friheten til selv å velge strategier. Staten må anerkjenne denne friheten, og gi kommunene legitimitet til å arbeide med demokrati og en bærekraftig samfunnsutvikling. Arbeidet med bærekraftig utvikling krever derfor økt lokalt handlingsrom.

4. Fokusområder

Mer bærekraftige løsninger krever endringer innenfor etablerte politikkområder, men det er samtidig ikke nok å peke på sektoransvaret. Samarbeid, helhetstenkning og integrasjon er nødvendig. Fokusområdene er valgt ut fordi de er bindeleddet mellom bærekraftig utvikling som en overordnet visjon og ny praksis lokalt. Fokusområdene er således et grunnlag for å tenke globalt og handle lokalt.

Vårt felles utgangspunkt er Norges forpliktelser knyttet til oppfølging av toppmøtene i Rio de Janeiro (1992) og i Johannesburg (2002) og målene i den nasjonale strategien for bærekraftig utvikling. Forpliktelsene gjentas ikke her, men det legges vekt på å foreslå tiltak som kan realiseres i praksis. Fokusområdene nedenfor er valgt fordi de er viktige politikkområder hvor nye løsninger kreves for å realisere en bærekraftig utvikling. Dette er m.a.o. områder som i dag oppleves som både viktige og vanskelige lokalt, men hvor gode tiltak kan ha stor effekt.

Under hvert fokusområdet er det foreslått tiltak som er håndterbare og hvor det er mulig å legge til rette for et mangfold av konkrete og lokalt/regionalt tilpassede løsninger.

Fokusområder griper også på tvers av fagområder og krever utvikling av rammebetingelser og/eller samarbeid mellom lokale myndigheter og flere statlige sektorer. Det er her ikke tilstrekkelig å legge ansvaret til en sektor alene. Samarbeid er nødvendig for å finne helhetsløsninger og sikre integrasjon i de enkelte sektorer når det kommer til gjennomføring.

Som figuren nedenfor viser er det fokusområdene som er det sentrale i dette dokumentet. De utgjør således bindeleddet mellom bærekraftig utvikling som en overordnet visjon og ny praksis lokalt og regionalt.

Bærekraftig utvikling som felles utfordring

Definert i Agenda 21, Earth Charter, Fredrikstad-erklæringen, Nasjonal strategi for bærekraftig utvikling, Posisjonspapir for kommunesektoren, Johannesburg-dokumentene, m.v.

Hovedmål i arbeidet

Bærekraftig produksjon og forbruk, bærekraftig by- og tettstedsutvikling, biologisk mangfold, m.v.

Fokusområder

Prioriterte politikkområder hvor tiltak fra statens side er nødvendig for å få til lokalt bærekraftige løsninger:

- **Ledelse og styring**
- **Livskvalitet og folkehelse**
- **Lokalsamfunn og internasjonalt samarbeid**
- **Areal og transport**
- **Energi og klima**
- **Verdiskaping og næringsutvikling**
- **Bruk og vern av naturressurser**
- **Kompetanseutvikling og informasjon**

Gjennomføring

Gjennomføring av konkrete løsninger i samarbeid mellom statlige sektormyndigheter, fylkeskommuner, kommuner og andre samarbeidspartnere.

5. Anbefalte tiltak i Nasjonal Agenda 21

5.1 Ledelse og styring

Både regjeringen og kommunesektoren har gjennom hhv. den nasjonale strategien for bærekraftig utvikling og kommunesektorens posisjonspapir (begge fra 2002) definert bærekraftig utvikling som et felles og overordnet mål. For at dette skal ha praktisk betydning kreves ledelse og ledere som gir arbeidet prioritet og mening. Et målrettet program for lederutvikling med fokus på samfunnsansvar og bærekraftig utvikling kan være et godt tiltak. Det er nødvendig å utvikle verktøy og tilpasse statlige rammebetingelser for å støtte opp under bærekraftig ledelse i praksis.

Lederutviklingsprogram med fokus på samfunnsansvar og bærekraftig utvikling

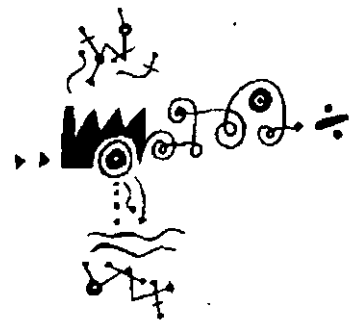
Gjennom god ledelse gis det mening og retning til arbeidet i organisasjoner. Bærekraftig utvikling er en så krevende og sammensatt utfordring at den stiller store krav til det å være leder i offentlig sektor. Et felles lederutviklingsprogram for stat og kommune med fokus på samfunnsansvar og bærekraftig utvikling kan også bidra til å bringe ledere med ulikt ståsted sammen, noe som i seg selv er fruktbart for læring.

Programmet kan eventuelt også sees i sammenheng med utvikling av det ledelsesperspektiv som har vært tydeligst i offentlig sektor de seneste årene ("New Public Management") mot et bredere perspektiv ("Governance"). Innenfor en bredere forståelse er det viktig å forstå og forholde seg til den kompleksitet som preger offentlig sektor. Sikring og videreutvikling av lokaldemokratiet og målet om en bærekraftig utvikling er i denne sammenheng sentrale utfordringer.

Nasjonalt "bærekraftsbarometer"

Norge mangler operative indikatorer som fanger opp helheten i bærekraftsarbeidet, dvs. både økonomi, sosiale/kulturelle forhold og miljøområdet. Samtidig er det gjennomført mye relevant utviklingsarbeid som man kan bygge på. Det bør derfor utvikles et enkelt indikatorsett som reflekterer i hvilken grad nasjonen

beveger seg i en bærekraftig retning. Nasjonale mål og resultater kan da systematisk belyses gjennom nøkkelindikatorer. Et slikt nasjonalt "bærekraftsbarometer" vil både staten, kommunene og mange andre aktører ha nytte av. Det vil bl.a. være et viktig verktøy i arbeidet med oppfølgingen av Nasjonal Agenda 21.

Kommunesektoren har i samarbeid med Vestlandsforskning utviklet og prøvd ut et styringssystem for å integrere og konkretisere bærekraftig praksis². Bærekraftindikatorer benyttes til å vurdere om *lokalsamfunnet* går i en mer eller mindre bærekraftig retning. Disse indikatorene kan være en del av grunnlaget for å etablere nasjonale nøkkelindikatorer. Samtidig må det være stor grad av valgfrihet regionalt og lokalt når det gjelder bruk av nøkkeltall og indikatorer. Både innenfor ulike sektorer og på regionalt og lokalt nivå vil det i praksis være behov for supplerende og tilpassede indikatorer. Disse kan være basert på ulike datakilder, for eksempel miljøregnskap innen transport, helsestatistikk og energistatistikk. For statlige myndigheter blir det vesentlig å sikre at det utvikles datagrunnlag som er egnet for bruk lokalt, framfor å legge opp til nye rapporteringsordninger fra kommunene til staten.

Nye partnerskaps- og finansieringsmodeller for lokalt og regionalt utviklingsarbeid

Dagens budsjettssystemer i staten er lite egnet til å skape forutsigbarhet og langsiktighet i bærekraftsarbeidet lokalt og regionalt. Uforutsigbarhet om hvordan nasjonale satsninger følges opp har redusert effekten av regionalt og lokalt utviklingsarbeid for bærekraftig utvikling. Det er derfor nødvendig å utvikle instrumenter og mekanismer som skaper grunnlag for langsiktige satsninger. Staten har vist at langsiktighet er mulig innenfor områder som energiutbygging, vassdragsvern og veiutbygging. Langsiktig forutsigbarhet er enda viktigere for å snu utvikling i en bærekraftig retning fordi grunnleggende endringer og omprioriteringer er nødvendig.

Partnerskap og bruk av utviklingsavtaler mellom staten og regioner/byområder er et interessant instrument for å få til mer bærekraftige løsninger. Avtaler kan avveie hensynet til nasjonal styring og behovet for å finne løsninger lokalt og regionalt. Slike avtaler vil stimulere til reell medvirkning og økt engasjement. Fylkeskommunen kan gjennom sin rolle som utviklingsaktør bidra til at slike prosesser tilpasses regionale behov og muligheter.

Partnerskapsløsninger kan også utformes for å stimulere til innovasjon og næringsutvikling. Bedrifter som utvikler varer eller tjenester som fremmer en bærekraftig utvikling vil da være aktuelle samarbeidspartnere.

Avtaler må omfatte finansieringsløsninger som sikrer tilstrekkelig tyngde i endringsarbeidet. For kommunesektoren er det derfor avgjørende at det utvikles modeller for finansiering som kan tilpasses ulike former for partnerskapsavtaler. Et nasjonalt Agenda-21 fond, eventuelt et partnerskapsfond, som kan stimulere til innovasjons- og utviklingsarbeid for økt bærekraft, er en god løsning. Fondet bør

² Styringssystemet *Bærekraftige kommuner i praksis* er lagt ut på www.ks.no.

prioritere satsninger som går på tvers av de statlige sektorer³. Andre finansieringsmodeller kan også være aktuelle. Det er imidlertid avgjørende at det finnes løsninger som gir stor grad av lokal frihet og ikke innebærer detaljstyring og øremerking. Samordning med regionale handlingsprogram og kommuneplanens samfunnsdel vil være naturlig⁴. Eksempler på satsninger som kan stimuleres ved bruk av et Agenda 21-fond og/eller utviklingsavtaler er :

- Prosjekter rettet mot å integrere areal, transport og energipolitikk i byer/tettsteder/regioner for derved å gi mer bærekraftige løsninger.
- Samarbeidsprosjekter om utvikling av infrastruktur for bærekraftig transport⁵.
- Forpliktende interkommunalt samarbeid om bærekraftig naturressursforvaltning.
- Utvikling av bærekraftige energiløsninger i samarbeid mellom kommune(r) og næringsliv.
- Kompetanseutviklingsprogram for innovasjon og bærekraftig næringsutvikling.
- Utvikling av regionalt nettverkssamarbeid for bærekraftig utvikling.
- Nye samarbeidsmodeller for forebyggende miljø- og helsearbeid.

Videreutvikle "Grønn stat" til "Grønn offentlig sektor"

Beregninger fra EU⁶ viser at ca. 25 % av de klimareduksjoner Kyoto-protokollen legger opp til, kan oppnås gjennom systematiske klima- og energikrav ved alle offentlige innkjøp. Både staten og kommunesektoren skal ved anskaffelser ta hensyn til livssyklus-kostnader og miljømessige konsekvenser av anskaffelsene⁷. Offentlige virksomheter trenger informasjon om og kompetanse på innkjøpsfag, regelverk og miljømessige utfordringer.

Staten gjennomfører nå et viktig arbeid knyttet til "Grønn stat"⁸. Det er åpenbare effektiviseringsgevinster gjennom å utvide programmet til også å omfatte kommunesektoren (verktøy, veiledere, opplæringsprogram mv. foreligger allerede). Videreføring av prosjektet

3 Her kan man trekke på erfaringene fra Danmark med grønt Fond (totale tilskudd 112 mill. kr for 1994-2001) og i Sverige med lokale investeringsprogrammer (LiP) på 7,2 Mrd kr for 1998-2003 samt lokale klimainvesteringsprogram (KLIMP) med totalt 900 mill. kr for 2002-04.

4 Jf. forslag til revidert plan og bygningslov i § 6-7 om regionalt handlingsprogram og § 9-2 om kommuneplanens samfunnsdel).

5 Kommuner kan for eksempel i samarbeid med energiselskaper etablere infrastruktur som gjør at bruk av bildeleordninger, el-biler, hydrogenkjøretøy, biodiesel, sykkel mv. blir både mulig og attraktivt.

6 Opplysninger på oppfølgingskonferansen for toppmøtet i Johannesburg i Kolding, november 2002.

7 Jf. Lov 16. juli 1999 nr.69 med forskrifter sist endret 28. juni 2002. Regelverket gir detaljerte prosedyreregler for å sikre konkurranse, likebehandling, gjennomsiktighet og forutsigbarhet. Nærings- og handelsdepartementet utgir sommeren 2003 en veileder om hvordan man kan ta miljøhensyn uten å komme i konflikt med andre målsettinger.

8 I følge St.meld. nr. 25, 2002-2003, Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, skal statlige virksomheter gjennom prosjektet "Grønn stat" ha innført miljøledelsessystemer innen utgangen av 2005.

bør derfor skje i samarbeid med kommunesektoren slik at hele offentlig sektor blir målgruppe.

Samarbeidet kan også effektivisere opplæringen i miljøledelse, og sikre bredere involvering av de ansatte i kommunesektoren. Kompetanse i miljøledelse er viktig for eksempel ved valg av system for miljøledelse (for eksempel ISO/EMAS eller miljøfyrtårnsertifisering). Som en del av samarbeidet kan man også videreutvikle innkjøpspartnerskap mellom offentlige myndigheter. En felles policy for bærekraftig innkjøp som også omhandler etisk handel, kan gi økt slagkraft i arbeidet.

Tilpasning av økonomiske virkemidler for bærekraftig utvikling

Det bør foretas en gjennomgang av alle økonomiske virkemidler, herunder skatte- og avgiftspolitikken, med sikte på å gjøre tilpasninger som stimulerer til bærekraftige løsninger lokalt og regionalt. Muligheter for økte lokale inntekter bør også inngå i vurderingene, men det bør samtidig unngås at løsningene bærer preg av øremerking. Samtidig er det viktig at kommunene også kan få økonomiske fordeler av å oppnå resultater f.eks. gjennom forebyggende tiltak. Gjennomgangen kan eventuelt inngå i en bredere vurdering av "grønne" skatter og avgifter. Eksempler på relevante tema for kommunesektoren, som bør tas opp i en slik gjennomgang er:

- Størrelse på og disponering av "ENØK-avgiften" (inngår som en del av prisen for bruk av energinettet).
- Skatteregler knyttet til reiser til/fra og i arbeidet, for eksempel fordelsbeskatningen på arbeidsgivers støtte til kollektivbilletter og godtgjørelse for bruk av sykkel i jobb.
- Rammebetingelser knyttet til bruk av nullutslippsbiler samt tilrettelegging for slike ordninger fra bedriftenes side.
- Resultatavhengige tilskudd til kommunene knyttet til reduserte klimagassutslipp slik KS har gått inn for, redusert bilbruk som er foreslått av Samferdseldepartementet⁹, forebyggende helse- og miljøarbeid mv.

5.2 Livskvalitet og folkehelse

Livskvalitet og folkehelse er knyttet til den sosiale dimensjon ved bærekraftig samfunnsutvikling. Miljøkvaliteter er avgjørende forutsetninger for livskvalitet og helse og et viktig grunnlag for verdiskapning og økonomisk utvikling. Økt prioritering av helhetlig og tverrsektorielt samarbeid om miljø og forebyggende helse kan gi store samfunnmessige gevinster.

⁹ Samferdselsdepartementet. Incentivordning for bedre kollektivtrafikk og mindre bilbruk i byområdene. Høringsnotat 05.05.03.

Program for bred forankring og implementering av "Grønn resept"

Utgiftene til helse- og sosialområdet i 1997 utgjorde 265 mrd. kr eller ¼ av BNP i Norge¹⁰. Beløp som benyttes til forbyggende tiltak er til sammenligning svært beskjedent i St.meld. nr. 16 (2002–2003) "Resept for et sunnere Norge" om folkehelsepolitikken sies det da også: *"Helsetjenestens rolle i det forebyggende arbeidet har så langt vært lite vektlagt i folkehelsepolitikken, og det er et potensial for mer forebygging innenfor helsesektoren. For å styrke helsetjenestens engasjement er det ikke minst viktig å gjøre noe med incentivene slik at tjenesten får nødvendige stimulanser til forebyggende innsats."* Sentrale forhold som påvirker livskvalitet og helse er barnevennlighet, ren luft, estetisk kvalitet og grøntområder i nærmiljøet.

Utredninger fra Transportøkonomisk Institutt (TØI)¹¹ viser for eksempel at overgang fra bil til sykkel og gange til jobb sparer samfunnet for 30.000 kroner året per arbeidstaker. Besparelsene skyldes reduserte helsekostnader, reduserte eksterne kostnader som luftforurensning og støy fra biltrafikken og reduserte parkeringskostnader. TØIs konklusjon er at nytten av gang- og sykkelveinettet i norske byer er minst 4-5 ganger større enn kostnadene (et nytte/kostnadsforhold som er langt gunstigere enn mange veiprosjekter). Eksempelet viser en klar sammenheng mellom miljø, helse og samfunnsøkonomi, og underbygger behovet for å utvikle et sammenhengende sykkelveinett i norske byområder. En slik utbygging er dessuten godt egnet som samarbeidstiltak mellom kommuner, fylkekommune og statlige myndigheter (primært samferdselsektoren).

En viktig del av kommunenes forebyggende arbeid er å utvikle lokale samarbeidsrelasjoner både til frivillige organisasjoner og andre grupper/personer som danner et samlet "forebyggingsnettverk". Erfaringer fra arbeidet med Lokal Agenda 21 viser at samarbeid og partnerskap om konkrete bærekraftsløsninger er en mer effektiv måte å mobilisere befolkningen på enn for eksempel gjennom sentrale kampanjer. Flere kommuner har begynt å samordne sine ressurser for å styrke koplingene mellom helse, miljø og livskvalitet. Forsøk med "Grønn resept"¹² viser hvordan nye virkemidler, på tvers av samfunnssektorer, kan bidra til forebygging.

Prioritering av tiltak framover bør skje på grunnlag av en drøfting mellom staten og kommunesektoren. Utgangspunktet for drøftingene bør i tillegg til St.meld. nr. 16 (2002–2003) være kommunesektorens utredning om den framtidige velferdspolitikken i kommuner

10 Rapport til Sosial- og helsedepartementet om offentlige utgifter til helse og sosiale formål 1980–1997, 22.3.1999.

11 TØI, 2002. Gang- og sykkelveinett i norske byer. Nytte- kostnadsanalyser inkludert helseeffekter og eksterne kostnader av motorisert vegtrafikk.

12 St.meld. nr. 16 (2002–2003) "Resept for et sunnere Norge" om folkehelsepolitikken.

og fylkeskommuner¹³ og St.meld. nr. 23 (2001-2002) Bedre miljø i byer og tettsteder. Et konkret resultatmål bør være et felles program for bred forankring og implementering av "Grønn resept".

Videreutvikle samarbeidet mellom statlige og kommunale etater lokalt

Viktige statlige satsinger er inkluderende arbeidsliv og samordning av AETAT, trygdekontor og sosialkontor (SATS). Samarbeidet mellom de statlige og kommunale etatene lokalt bør styrkes og videreutvikles med sikte på å gi det forebyggende arbeidet økt tyngde.

Program for nye måter å organisere lokalt og regionalt kulturminnevern

Bruk og vern av kulturminner er viktig for lokal identitet og tilhørighet, men det er også et utgangspunkt for bærekraftig verdiskaping. Kulturminnefeltet er et område som i dag er fragmentert mht. ansvar og kompetanse. Nye organisatoriske løsninger, som i større grad er tilpasset lokale forhold bør derfor søkes. Samtidig er det behov for å utvikle det interkommunale kulturminnesamarbeidet. Sterkere grad av samordning av ressurser og kompetanse som er spredt på ulike aktører er også viktig.

Det bør stimuleres til etablering av kompetansemiljøer (kulturminnesentre) hvor det kan legges til rette for samhandling, innovasjon og ikke minst profilering/informasjon. Man kan her tenke seg deltakelse både fra det offentlige og næringslivet (for eksempel virksomheter som leverer varer og/eller tjenester knyttet til kulturminner). Også frivillige organisasjoner og ressurspersoner, for eksempel eiere av kulturminner, kan være interessante å knytte opp mot slike felles miljøer.

Fra statlig side kan man, ved å se virkemidler fra ulike sektorer i sammenheng, bidra til etablering av slike nye samarbeids- og organisasjonsformer for kulturminnevernet. En slik integrert satsning bør inngå som en del av oppfølgingen av Stortingsmeldingen om kulturminnevern som er under arbeid.

¹³ Et utvalg har fått i oppdrag av Sentralstyret i KS å utrede kommunesektorens rolle i den framtidige velferdspolitikken. Utredningen legges fram i form av en kommunal offentlig utredning (KOU) på landstinget til KS i 2004.

5.3 Lokalsamfunn og internasjonalt samarbeid

Kommunesektoren har gjennom erfaringene med Lokal Agenda 21 opparbeidet betydelig kompetanse om hvordan bærekraftige løsninger kan utvikles i praksis. Gjennom internasjonalt arbeid vil norske kommuner få impulser og læring, men de kan også bidra til utvikling i andre land. Kommunesektoren kan utvikles som en betydelig ressurs og viktig medspiller for staten i utviklingsarbeid i utviklingsland og land med overgangsøkonomi.

Koordineringsfunksjon for kommunesektor, stat og frivillige organisasjoner

I utviklingspolitikken legges det nå vekt på deltakelse fra det sivile samfunn og småskala brukerdefinerte prosjekter for å nå de fattigste. Kommunesektoren har mye å bidra med i forhold til erfaringer med lokaldemokrati, Lokal Agenda 21 og relevant kunnskap om de prioriterte oppfølgingsområdet fra toppmøtet i Johannesburg som er vann, energi, helse, landbruk og biologisk mangfold (WEHAB-områdene). Vann og sanitære forhold er et av flere områder hvor kommunene har betydelig kompetanse, ikke minst i å håndtere disse spørsmålene gjennom lokalpolitiske prosesser og i å sikre mer helhetlig vannressursforvaltning.

I dag utnyttes kommuneerfaringer i demokratiutvikling bl.a. på Balkan og i en del afrikanske land. Det er nå en unik mulighet til å utvikle et bredt samarbeid om hvordan de internasjonale delene av Nasjonal Agenda 21 skal følges opp. Kommunesektoren og KS bør derfor fortsatt brukes aktivt i forbindelse med gjennomføringen av den internasjonale delen av Nasjonal Agenda 21. Det er naturlig at samarbeidet også knytter seg til den norske oppfølgingen av Johannesburg-toppmøtet innen WEHAB-områdene.

Det bør derfor opprettes en felles koordineringsfunksjon for å sikre at erfaringer og kompetanse fra utviklings- og bistandsarbeidet rettet mot lokalsamfunn og regioner brukes aktivt både i nasjonale strategiprosesser og i forbindelse med konkrete prosjekter. KS og NORAD bør ha hovedansvaret for å utvikle et slik koordineringssamarbeid. Andre relevante aktører både statelige og fra de frivillige organisasjoner, for eksempel Vennskap Nord/Sør og Fredskorpset, bør trekkes inn i utviklingsarbeidet sammen med tilsvarende aktører i samarbeidslandene.

Prosjekt for å få flere kommuner til å etablere vennskapssamarbeid i utviklingsland og/eller land med overgangsøkonomi

I over 170 norske kommuner og lokalsamfunn har ulike grupper og institusjoner etablert et samarbeid med tilsvarende grupper i sør, ofte i samarbeid med Vennskap Nord/Sør, Fredskorpset o.a. Mange av samarbeidsrelasjonene har primært en kulturell ramme, men en

del av partnerskapene har tatt tak i hovedutfordringene fra toppmøtene i Rio (1992) og i Johannesburg (2002).

Frivillige engasjement/grasrotbevegelser i lokalmiljøer fremmer global forståelse og integrering mellom lokalbefolkningen og innvandrere. Samtidig har norske lokalsamfunn mye å lære av andres erfaringer, for eksempel knyttet til medvirkningsprosesser, ressursproblemer og forbruksproblematikk.

Det bør derfor iverksettes et prosjekt rettet mot å øke antall norske kommuner som har vennskapskontakt i Sør og/eller øst. Et konkret mål kan være at minst 2/3 av norske kommuner innen 2007 bør ha etablert vennskapskontakt med et lokalsamfunn i sør eller øst.

Program for erfaringsutveksling og kunnskapsformidling

Staten bør ta i bruk erfaringene fra samarbeid mellom norske lokalsamfunn og lokalsamfunn i sør og øst for å sikre en mer koordinert kunnskapsformidling. Det bør satses på å videreutvikle databaser med gode eksempler, gjerne i samarbeid med ICLEI, Idébanken, Fredskorpset og Vennskap Nord/Sør.

Det bør også etableres et mer systematisk utviklingsprogram (av personer med ulik fagkompetanse) for samarbeid mellom lokalsamfunn over grenser og hvor målet er å få til gjensidig læring.

Partnerskapsavtale mellom Norge, ICLEI og FN

Kommunesektoren inngår i mange internasjonale nettverk. ICLEI er det viktigste nettverket for kommunenes arbeid for miljø og bærekraftig utvikling og har over 450 medlemmer fra byer og tettsteder verden over¹⁴. Det er imidlertid helt sentralt at de nettverk som finnes brukes og videreutvikles.

Nasjonale myndigheter kan synliggjøre betydningen av og støtte opp under videreutvikling av slikt internasjonalt nettverkssamarbeid. Norske ICLEI-medlemmer¹⁵ og statlige myndigheter bør derfor samarbeide om å styrke nettverksamarbeidet mellom lokalsamfunn over landegrensene. På denne måten kan man signalisere at det gode samarbeidet mellom staten og kommunesektoren som ble påbegynt under stimuleringsprogrammet for Lokal

¹⁴ www.iclei.org.

¹⁵ NIBR prosjektrapport 2001:16. Medlem globalt – handle lokalt. Om norske kommuners engasjement i ICLEI.

Agenda 21 blir videreført. Samtidig kan Norge bli et foregangsland på å skape allianser mellom statlige instanser og utviklingsorienterte kommuner og lokalsamfunn i de respektive samarbeidsland.

Et slikt initiativ vil også være et konkret svar på utfordringen fra Johannesburg-toppmøtet om å utvikle frivillige partnerskapsavtaler (såkalte type 2 avtaler) med utgangspunkt i et partnerskap mellom norske myndigheter, ICLEI/KS og FN. Både næringsliv og frivillige organisasjoner bør trekkes med etter hvert som samarbeidet utvikles. Norge kan på denne måten vise hvordan sammenheng ("coherence") mellom internasjonal, nasjonal og lokal politikk kan utvikles. En første anledning til å foreslå et slikt samarbeid kan være under ICLEIs verdenskongress i Athen i november 2003.

5.4 Areal og transport

Lokalt og regionalt legger areal- og transportløsninger sterke føringer for mange former for ressursbruk og klimaeffekter. Konsekvensene av de valg som gjøres er store, for eksempel i form av luftforurensning, støy og nærmiljøbelastninger. Det er behov for å supplere tradisjonell planlegging med å utvikle nye partnerskap, primært mellom stat og kommuner, rettet mot å realisere mer helhetlige og bærekraftige løsninger. Slike løsninger er nødvendig for å gjøre kollektivtransport og andre miljøvennlige transportformer mer konkurransedyktige.

Utviklingsprogram for helhetlige areal- og transportløsninger

By- og tettstedsutvikling uten tilrettelegging for kollektiv- og gang/sykeltransport er en trussel for helse, trivsel, miljø og livskvalitet. I transportetatens¹⁶ forslag til Nasjonal transportplan (NTP) for 2006-2015 sies det klart ifra om at utviklingen innen transportsektoren ikke går i bærekraftig retning. I perioden 1994 – 2001 økte veitrafikken dobbelt så mye som prognosene forutsatte. Det pekes videre på at utfordringene er størst i og omkring de større byområdene, og at det er i disse områdene er mulig å finne alternative transportløsninger. I følge transportetatene krever dette samordning av arealutviklingen, nært samarbeid over forvaltningsnivåene og sterke virkemidler. Regjeringen mener også¹⁷ at det er nødvendig med sterkere samordning mellom areal- og transportplanlegging og samferdselsinvesteringer i byområder.

¹⁶ Avinor, Jernbaneverket, Kystverket og Statens vegvesen la fram et felles høringssvar til NTP i mai 2003.

¹⁷ St.meld. nr. 23 (2001-2002) Bedre miljø i byer og tettsteder.

Mye kan gjøres lokalt og regionalt, men for eksempel kollektivtrafikk er helt avhengig av statlige aktører og rammebetingelser. Langsiktighet og forutsigbarhet er avgjørende for å lykkes i arbeidet med å øke kollektivtrafikken og sykkelbruken.

Det er også nødvendig at staten styrker og effektiviserer sitt utviklingsarbeid knyttet til helhetlig og bærekraftig by- og tettstedsutvikling.

Et tyngre utviklingsprogram som finansierer samarbeidsprosjekter for helhetlige areal- og transportløsninger mellom staten og by- og tettstedsområder bør etableres. Det bør ligge godt til rette for bruk av partnerskapsavtaler mellom kommuner/regioner og de departementer som direkte eller indirekte har et ansvar for areal- og/eller transportpolitikken. Samferdsel og miljøvern er sektorer som bør ha et hovedansvar, men sterkere samordning med andre sektorer som energi og helse er også viktig.

Gjennomgang av transportsektorens organisering

Vei, kollektivtransport og sykkel har i dag ikke en samlet felles lokal/regional organisering. Det bør derfor foretas en gjennomgang av transportsektorens organisering regionalt/lokalt med sikte på å finne løsninger som stimulerer til helhetlige areal- og transportløsninger¹⁸.

Gjennom en mer effektiv organisering kan også arbeidet med å utvikle nye initiativ og gjennomføre konkrete tiltak styrkes. Organiseringen bør også bidra til igangsetting av pilotprosjekter for alternative bærekraftige transportløsninger: Utprøving og utvikling av nye tilbud med bysykler, bildeleordning (gjerne med elbiler) og lokale partnerskapsmodeller er blant mange mulige tiltak.

På nasjonalt nivå bør det vurderes om ansvaret for utbygging og drift av vei bør gis en tettere organisatorisk samordning med kollektivtransportarbeidet.

Samarbeidsprosjektet "Grønne bilparker"

Staten, kommunesektoren og private partnere bør danne prosjektet "Grønne bilparker" ("Green Fleets"¹⁹) for å fremme konkrete prosjekter for bl.a. bilkollektiver, innkjøp/leie av nullutslippsbiler og bruk av sykkel til arbeid og i tjeneste. Prosjektet kan stimulere til lokale prosjekter samt bidra til kunnskap om gode løsninger for reduksjon av eksisterende bilparker, overgang til offentlig kommunikasjon og mer miljøvennlige transportalternativer. Samarbeid med private partnere (for eksempel leverandører av aktuelle varer eller tjenester eller banker som kan bidra med hensiktsmessige finansieringsløsninger) kan også være aktuelt.

¹⁸ For eksempel er det i Kristiansand allerede etablert et slik regionalt samarbeid om organisering av transportsektoren.

¹⁹ The European Municipal Green Fleets Project er utviklet av ICLEI's European Cities for Climate Protection Campaign (CCP) for å fremme lav-utslippsteknologi og operative løsninger for miljøvennlig kjøretøyparker (flåter). Byer som deltar i prosjektet er Barcelona, København, Hannover, Helsinki, Leicester, Lisboa, Roma og Saarbrücken.

5.5 Klima og energi

Energi og klima er et område hvor den globale klimautfordringen plasseres i en lokal- og regionalpolitisk sammenheng. Energiforbruk er et tema som berører den enkelte innbyggers forbruksmønster, kanskje spesielt knyttet til bruk av egen bil, bolig og fritidsbolig. Kommunene er gjennom sin samfunnsrolle viktige tilretteleggere for mer bærekraftige energiløsninger. Kommunesektoren bør samarbeide med nasjonale myndigheter om en strategi for å utvikle regionalt og lokalt energi- og klimaarbeid. Planlovutvalgets forslag om å gi kommunene hjemmel for å stille krav til bærekraftige energiløsninger er både viktig og riktig.

Fastsette nasjonale resultatmål for klimaarbeidet

Kommunene er av staten, bl.a. gjennom Lokal Agenda 21, blitt oppfordret til å arbeide med klimaspørsmål. Viktige områder hvor kommunene kan fremme energi- og klimaeffektive løsninger er avfall og gjenvinning, alternative transportformer, nye fornybare energikilder og alternativ infrastruktur for energi (for eksempel vannbåren varme). Til tross for begrenset oppfølging og anerkjennelse fra nasjonale myndigheter har omlag 60 kommuner og fylkeskommuner utviklet egne planer eller strategier for energi og klima. Det er også gjennomført en rekke tiltak lokalt²⁰.

Konkrete mål for Norges reduksjon i klimagassutslipp, ut over det som gjøres som et resultat av kvotesystemet, er imidlertid nødvendig for å sikre legitimitet og motivasjon for handling lokalt. Nasjonale mål kan legge grunnlag for utvikling av ordninger hvor også kommuner og fylkeskommuner gis økonomiske incitamenter for å bidra til reduserte klimagassutslipp.

Mekanismer som stimulerer til lokale klimatiltak

Nasjonal klimapolitikk for reduksjon av utslipp av klimagasser bør ha virkemidler som stimulerer til tiltak i kommunesektoren. KS anbefalte i 2000²¹ at kommunene burde delta i et kvotesystem for kjøp og salg av CO₂, eventuelt at det utarbeides et alternativt system som stimulerer til utslippreduksjoner.

Kommuner og/eller regioner som utvikler klimaeffektive løsninger (for eksempel innen kildesortering, transport eller stasjonær energibruk) bør også gis økonomisk stimulans. Finansiering av slike ordninger kan gjøres ved å videreutvikle det nasjonale kvotesystemet. Alternativt kan det utvikles ordninger uavhengig av kvotesystemet som er finansiert av CO₂ avgiften.

²⁰ For eksempel har man i Buskerud i perioden 1999-2001 gjennomført et nettverksprosjekt om lokal energi- og klimapolitikk hvor alle kommunene i fylket har deltatt, og hvor det i sluttrapporten gis anbefalinger også mht. statlig oppfølging.

²¹ KS-styresak 0058/2000: Høring av NOU 2000:1 Et kvotesystem for klimagasser.

Felles strategi for lokalt energi- og klimaarbeid

Nasjonal strategi for vannbåren varme²², forslagene i ny plan- og bygningslov om kommunens myndighet på energisiden samt de lokale energinettselskaperens utredningsplikt

viser at lokale initiativ og prosesser er viktige i energi- og klimapolitikken.

Sterkere formalisering av stat og kommune som samarbeidspartnere innenfor energi- og klima vil gi kommunene økt legitimitet og tyngde i arbeidet. Et egnet tiltak er at staten og kommunesektoren utarbeider en felles strategi for videreutvikling av klima- og energiarbeidet lokalt og regionalt. Erfaringer fra klimaplanarbeidet (til dels støttet av SFT) i kommuner og fylkeskommuner de siste årene vil være

naturlig å trekke inn. Selv om hovedansvaret for arbeidet ligger hos energimyndighetene, er det viktig at også miljø- og samferdselsektorene trekkes inn i arbeidet for å fremme gode helhetsvurderinger. En slik strategi bør også kunne bli et viktig grunnlag for å målrette og styrke ENOVAs prosjektrettede stimuleringsarbeid. Aktuelle spørsmål som en felles strategi bør belyse er blant annet hvordan man kan:

- Etablere arbeidsformer basert på økt ansvar/delegering til regionalt og lokalt nivå.
- Utvikle regionale kompetansenettverk, eventuelt med regionale ressurspersoner/koordinatorer som også inngår som en del av et nasjonalt nettverk.
- Bruke fylkeskommunene som regionale utviklingsaktører for å fremme lokalt og regionalt arbeid med energi og klima.
- Videreutvikle finansieringsmodeller for arbeidet (for eksempel størrelsen på de ENØK-midler som betales gjennom nettavgiften og disponeringen av disse midlene).
- Samarbeide om informasjon og kunnskapsformidling knyttet til bærekraftig energiløsninger.
- Synliggjøre prioritererte utviklings- og/eller pilotprosjekter som både kan gi kommuner og ENOVA viktige erfaringer.

²² Strategi for utbygging av vannbåren varme. OED 2002. Lagt fram for Regjeringen 05.07.02.

Styrke plan- og bygningsloven som verktøy i lokal energi- og klimapolitikk

Bygg og anlegg bruker 40% av energien i Norge (bygging og drift)²³. Erfaringer viser at prosjektløsninger, byggeteknikk og byggematerialer har stor betydning for graden av energiutnyttelse. Rammene for prosjektene legges imidlertid gjennom kommunenes plan- og byggesaksbehandling.

Plan- og bygningsloven kan bli et effektivt verktøy for å sikre klima- og energihensyn. Planlovutvalgets forslag om at energihensyn skal inn i kommunenes overordnede planlegging og områdeplaner er derfor viktig å opprettholde. Forslaget vil gi kommunene effektive virkemidler til å dempe forbruket av elektrisitet til oppvarming og fremme bruken av vannbåren varme, basert på nye, fornybare energikilder. På denne måten blir det også mer meningsfylt å engasjere seg i lokalt energi- og klimaarbeid.

5.6 Verdiskaping og næringsutvikling

Verdiskaping og næringsutvikling skjer lokalt. Mer bærekraftig produksjon kan også utvikles med utgangspunkt i lokale eller regionale ressurser og næringsnettverk. Bærekraftig verdiskaping er et område som bør integreres sterkere i Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) og i fylkeskommunens næringspolitiske virksomhet.

Program for bærekraftig næringsutvikling basert på lokale ressurser

Kommunesektoren ønsker å være en viktig samarbeidspart for lokalt og regionalt næringsliv for å bidra til at det utvikles bærekraftige tjenester og produkter. Samtidig ønsker kommunesektoren å bidra til at markedet for slike tjenester øker for eksempel gjennom å utvikle mer bærekraftig innkjøp.

På Røros har det vært satset aktivt på bærekraftig næringsutvikling. En rekke bedrifter baserer produksjonen på lokale ressurser, spesielt innenfor matvareproduksjon og bioenergi. Innenfor disse områdene er det trolig et betydelig potensial for økt næringsutvikling. Et annet eksempel er byggeteknikken med massivt tre som gjennom prefabrikkering av elementer gir en effektiv byggemåte. Lave investeringskostnader gir grunnlag for lokal næringsutvikling hvor også lavkvalitetsvirke kan utnyttes. Økt bruk av tre som byggemateriale er et viktig bidrag til å oppfylle Kyoto-protokollen. Økologiske jordbrukprodukter er også et potensielt vekstområde.

Staten bør bidra til å utvikle SND og fylkeskommunene som strategiske partnere for å fremme bærekraftig næringsutvikling. Utvikling av næringsnettverk for innovasjon og bærekraft bør drøftes i denne forbindelse. Tiltak for å gjøre lokalt næringsliv

23 Sluttrapport for ØkoBygg-programmet, 1998-2002. Februar 2003.

konkurransedyktig i forhold til skjerpede miljøkrav ved offentlig innkjøp er tilsvarende et viktig område for det næringspolitiske virkemiddelapparatet.

Det bør også foretas en systematisk gjennomgang av rammebetingelser og regelverk som oppfattes som barrierer mot bærekraftig næringsutvikling. En slik gjennomgangen kan bl.a. klargjøre om det er hindringer for lokal omsetning av næringsmidler, samt peke på aktuelle oppfølgingstiltak.

Videreføring av Miljøfyrtårnprogrammet

Miljøfyrtårnprogrammet er utviklet av næringslivsorganisasjoner, Kristiansand kommune og andre kommuner og med støtte fra Miljøverndepartementet som et miljø- og næringspolitisk virkemiddel for norske kommuner. Miljøfyrtårnprogrammet er godt tilpasset behovene til små og mellomstore bedrifter og er et konkret eksempel på et partnerskap mellom næringslivet, staten og kommunesektoren for å fremme et miljøvennlig næringsliv.

For kommunene gir miljøfyrtårnsprogrammet mulighet til å komme i dialog med lokalt næringsliv. Miljøfyrtårnsertifisering av kommunale virksomheter har også vist seg å være en praktisk måte å komme i gang med systematisk miljøarbeid.

Fortsatt statlig grunnfinansieringen er både viktig og nødvendig for å sikre at miljøfyrtårnsprogrammet blir en virksomhet som er viktig for å utvikle et mer bærekraftig næringsliv. På denne måten kan miljøfyrtårnprogrammet også etablere et tilstrekkelig grunnlag til på sikt å bli økonomisk selvberende.

5.7 Bruk og vern av naturressurser

Norge er et land med betydelige naturressurser. Samtidig er det i mange områder stort utbyggingspress og sterke ønsker fra mange aktører om å påvirke arealdisponering og ressursbruk. Det er derfor behov for å utvikle samarbeidet om en helhetlig og langsiktig forvaltning av naturressursene. Kommunene kan sikre at løsninger både er basert på demokratiske prosesser og at sektorinteresser underordnes gode helhetsløsninger. Intensjonen om langsiktig bærekraftig utvikling i planlovutvalgets forslag gjør at det er viktig at man presiserer, og aktivt informerer om det handlingsrom kommunene vil få til å foreta reelle interesseavklaringer gjennom kommuneplanen.

Program for bærekraftig naturressursforvaltning på tvers av kommunegrenser

Utbyggingsprosjekter og tilrettelegging for økt bruk og/eller vern av naturområder angår ofte flere kommuner. Natur- og ressursforvaltning er et område hvor samarbeid på tvers av kommunegrensene er en forutsetning og fortsatt har et betydelig potensial.

Når det for eksempel gjelder den totale forvaltning av vannressursene legger EUs vannressursdirektiv opp til et ambisjonsnivå som vil gi stort behov for interkommunalt samarbeid. Samarbeidet vil være viktig for å finne løsninger som forener en langsiktig bærekraftig forvaltning med utnyttelse av vannressursene. Samtidig bør det finnes fram til mer effektive forvaltningsmodeller.

Selv om interkommunalt samarbeid i utgangspunktet er et kommunalt ansvar, kan statlige myndigheter stimulere til nye regionale samarbeidsløsninger. Et målrettet program for økt interkommunalt samarbeid om bærekraftig naturforvaltning bør derfor etableres.

Utviklingsprogram om bruk av ny plan- og bygningsloven i regional og lokal naturressursforvaltning

Dagens plan- og bygningslov gir kommunene for svake virkemidler når det gjelder naturressursforvaltning. En hovedmålsetting med forslaget til ny plan- og bygningslov er at den skal gjøre det lettere for fylkeskommuner og kommuner å sikre en bærekraftig forvaltning av arealer og naturressurser.

For kommunesektoren er det imidlertid viktig at loven blir et virkemiddel for at det gjennom demokratiske prosesser kan legges rammer for arealbruk og naturressursforvaltning.

Et sentralt spørsmål som planlovutvalget har drøftet mht. landbruks-, reindrifts-, natur-, og friluftsområder (LRNF) er om det gjennom kommuneplanens

arealdel skal kunne legge restriksjoner av hensyn til natur, friluftsliv, kulturminner, estetikk eller andre hensyn. Det er foreslått at kommunene gjennom å definere "hensynssoner" kan angi betingelser for bruken.

Slike presiseringer er spesielt viktig å foreta i tilknytning til byer og tettsteder og i sårbart kyst- og fjellandskap. Satsing på bærekraftig by- og tettstedutvikling innebærer blant annet fortetting i sentrale byområder, noe som øker behovet for å god tilgang til naturområder med høy kvalitet.

Det bør derfor etableres et utviklingsprogram som skal stimulere til at den nye loven også i praksis blir et effektivt verktøy for å bærekraftig naturressursforvaltning regionalt og lokal. Aktiv informasjon om den nye plan- og bygningsloven vil naturlig høre med som en del av et slikt program.

5.8 Kompetanseutvikling og informasjon

Selv om arbeidet for en bærekraftig utvikling er høyt prioritert av både staten og kommunesektoren er det fortsatt et stort behov for informasjon og kunnskapsformidling. Det er også behov for å styrke samordning av arbeidet med innovasjon og kompetanseutvikling som kan fremme arbeidet for en bærekraftig utvikling.

Nasjonal kompetanseutviklingsstrategi for bærekraftig utvikling

Bærekraftig samfunnsutvikling forutsetter adferds- og beslutningsendringer innenfor eksisterende komplekse strukturer. I mange sammenhenger er økt kompetanse nødvendig for å realisere endringer. Systematisk kompetanseutvikling er også viktig for innovasjon og verdiskaping. Økt kunnskap om sammenhengene mellom produksjon, forbruk og utviklingen av et bærekraftig samfunn er viktig. Forholdet mellom bærekraftig utvikling, fordelings-spørsmål og livskvalitet er et annet viktig område som det bl.a. har vært fokus på i Storbritannia.

Det finnes mange kompetansemiljøer i Norge som på ulike måter bidrar til og arbeidet for bærekraftig utvikling et kunnskapsmessig grunnlag. Sentrale aktører er videregående opplæring, universiteter og høyskoler, forskningsmiljøer og næringslivet. Det er imidlertid behov for å gjøre en samlet vurdering av hvordan disse miljøer totalt sett kan utvikle kompetanse som fremmer arbeidet for en bærekraftig utvikling. I en nasjonal strategi for kompetanseutvikling er følgende kompetanseområder spesielt viktige for kommunesektoren:

- Praktisk partnerskapsarbeid knyttet til samarbeid mellom staten og kommunene.
- Lokalt og regionalt nettverksarbeid for samfunnsutvikling i et bærekraftig perspektiv.
- Utvikling av kommuner og fylkeskommuner som samfunnsaktører i vid forstand. For fylkeskommunene betyr dette å knytte rollen som regional utviklingsaktør sammen med det å være en katalysator i arbeidet for en bærekraftig utvikling.

Informasjons- og kommunikasjonsstrategi for bærekraftig utvikling

En undersøkelse fra ProSus viser at kjennskapen til Agenda 21 og bærekraftig utvikling generelt er svak i den norske befolkning²⁴. Kunnskapen er minst i aldersgruppen 15-24 år. Kunnskapsformidling er viktig for forståelse og legitimering av arbeidet for en bærekraftig utvikling. Kunnskap gir grunnlag for at den enkelte innbygger, bedrift eller organisasjon blir interessert i hvilke praktiske muligheter man har for å gjennomføre tiltak i praksis.

24 Resultater fra ProSus' "minisurvey" om nordmenns kjennskap til bærekraftig utvikling, presentert på seminaret "Fra Rio til Johannesburg: Bærekraftig utvikling i Norge, 1992-2002", Oslo 21. august 2002.

Arbeidet i programmet *Foregangskommuner i Lokal Agenda 21* samt Idébankens formidling av resultater er viktig for å spre kunnskap om hvordan visjoner kan omsettes til praktisk handling. Gjennom de siste årene har det også lokalt og regionalt blitt bygget opp mange lokale og regionale samarbeidsnettverk for bærekraftig utvikling. Nettverkene er avgjørende for å få til resultater i praksis²⁵.

Systematisk informasjon vil synliggjøre bærekraftig utvikling som et prioritert samfunns mål, noe som er et viktig bidrag til å legitimere de aktiviteter som kommunesektoren gjennomfører lokalt og regionalt. Samtidig er det behov for informasjon og kunnskapsformidling mellom kommuner/lokalsamfunn om hva som skjer mht. gode løsninger i praksis.

En nasjonal strategi bør ikke bare omfatte informasjon om bærekraftig utvikling, men også sikte mot å etablere fora for samtaler og dialog. Det er m.a.o. behov for en informasjons- og kommunikasjonsstrategi. Strategien bør ha hele befolkningen som målgruppe og utformes slik at den både består av og støtter den informasjonsinnsats som skjer lokalt.

Videreutvikling av etablerte nasjonale kunnskapsmiljøer²⁶ er viktig for å sikre sammenheng og styrke i informasjonssatsingen. Disse miljøene bør også knyttes tettere sammen med aktører som primært har et internasjonalt arbeidsfelt. I arbeidet med en nasjonal informasjons- og kommunikasjonsstrategi er det også naturlig å vurdere om de ulike kunnskapsmiljøer, kan samordnes bedre.

Det er viktig at en kommende informasjons- og kommunikasjonsstrategi vedlikeholder og videreutvikler godt innarbeidete løsninger i eksisterende kunnskapsmiljøer framfor å utvikle nye og kostnadskrevende løsninger der resultatene ikke er gitt på forhånd.

Miljøverndepartementet har for eksempel i samarbeid med Idébanken utviklet hjemmesiden www.agenda21.no. Siden lanseringen i 1998 har siden være en viktig portal til kunnskap om og formidling av Lokal Agenda 21 og bærekraftig utvikling. Hjemmesiden bør nå utvikles til hovedportalen for alt arbeidet med bærekraftig utvikling i Norge.

Nasjonalt informasjonssenter for bærekraftig utvikling

Et nasjonalt informasjonssenter for bærekraftig utvikling vil synliggjøre bærekraft som sentralt samfunns mål og samtidig profilere Norges arbeid med bærekraftig utvikling i vid

25 Et godt eksempel er Stavangerområdet. Her samarbeider Grønn hverdag, Grønn by (en næringslivsstiftelse) og kommunen. Også NHO, LO, Fylkesmannen, Fylkeskommunen og KS deltar i arbeidet. Erfaringer utnyttes i de enkelte partenes nettverk både i Jær-regionen og i fylket.

26 For eksempel Grønn Hverdag, Stiftelsen Idébanken, GRIP senter for bærekraftig produksjon og forbruk, ProSus, NABU og Miljøfyrtårnprogrammet.

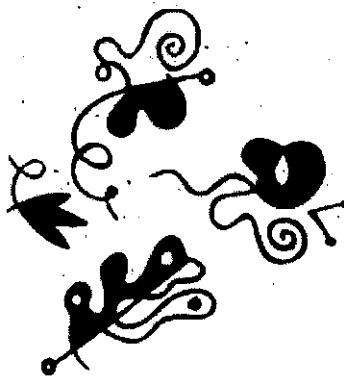
forstand. For kommunesektoren er et slikt senter viktig for å formidle erfaringer og muligheter samt vise mangfoldet i arbeidet som skjer lokalt.

Det er naturlig at senteret også fokuserer på internasjonale spørsmål. Senteret vil være en unik mulighet til å formidle den utviklingen som har funnet sted i arbeidet med miljø og bærekraftig utvikling de siste 15 år og på Norges rolle i arbeidet. Fra utformingen av "Vår felles framtid" (1987), via Agenda 21 sluttokumentet i Rio (1992) og fram til toppmøtet for bærekraftig utvikling i Johannesburg (2002) har det skjedd en betydelig endring i fokus. Bærekraftig utvikling sees i dag som grunnlag for fred og utvikling.

Et slikt senter vil markere sammenhengen mellom arbeidet lokalt i Norge og Norges internasjonale engasjement for miljø og utvikling, herunder samarbeidet mellom lokalsamfunn i Norge og land i sør og øst. Grunnleggende avklaringer om hensikten med og profil for et slikt senter, for eksempel om man skal fokusere på sammenhengen mellom bærekraftig utvikling og Norges fredsarbeid er en naturlig første fase i et slikt arbeid. Slike avklaringer vil gi et fundament for å ta stilling til organisering, ressursbehov, lokalisering mv. Staten bør ha hovedansvaret for realisering av et slikt senter, men det videre arbeid bør legges opp i samarbeid med blant annet kommunesektoren, næringslivet og aktuelle kunnskaps- og kompetansmiljøer.

Internasjonal pris for bærekraftig utvikling

I forbindelse med etableringen av et senter for bærekraftig utvikling bør Norge etablere en internasjonal pris for bærekraftig utvikling. En slik pris vil være en viktig markering, både i Norge og internasjonalt av betydningen av arbeidet for en bærekraftig utvikling.

6. Videre organisering og oppfølging av Nasjonal Agenda 21

Nasjonal Agenda 21 vil kreve et langsiktig tidsperspektiv for oppfølging og revisjon. Det er avgjørende for Nasjonal Agenda 21 at ansvaret for gjennomføring og resultatoppfølging blir tydelig definert både politisk og administrativt. Arbeidet må gis et mandat og ressurser som sikrer god samordning mellom statlige sektorer og samtidig bygger på åpne prosesser med eksterne aktører. Det bør etableres et eget kontaktforum mellom staten og kommunesektoren for oppfølging av anbefalte tiltak i dette dokumentet.

Tverrsektoriell politisk styring av arbeidet med å følge opp Nasjonal Agenda 21

Arbeidet med bærekraftig samfunnsutvikling er en langsiktig og tidkrevende prosess. En viktig forutsetning for å lykkes er at staten blir tydeligere på at bærekraftig utvikling er et nasjonalt satsningsområde. Sektoransvaret for oppfølging er ikke alene tilstrekkelig for å oppnå en bærekraftig utvikling.

I oppfølging er det også viktig at sammenhengen mellom lokale, nasjonale og de internasjonale perspektivene i arbeidet for en bærekraftig utvikling synliggjøres. Likeledes er det en utfordring å videreutvikle forståelse av at en bærekraftig utvikling har en miljømessig, en sosial og en økonomisk dimensjon som henger nært sammen.

For kommunesektoren og KS er det avgjørende at oppfølgingsarbeidet er politisk ledet og at det etableres en styringsfunksjon hvor politisk ledelse i sentrale departementer er representert. En slik organisering markerer en reell oppfølging av arbeidet for en bærekraftig utvikling fra regjeringens side. Statssekretærutvalget for Nasjonal Agenda 21 bør derfor videreføres og styrkes etter 2003.

Etablering av en koordineringsenhet med tverrdepartemental deltakelse

Statlig oppfølging av arbeidet med Nasjonal Agenda 21 krever synlig administrativ ansvars plassering og tilstrekkelig med ressurser. Det bør derfor etableres en administrativ koordineringsenhet for arbeidet for en bærekraftig utvikling. Enheten må supplere og sikre den oppfølging som forutsettes å skje innenfor de enkelte statlige sektorer.

Regjeringen bør sikre at enheten, som gjerne kan knyttes til Finansdepartementet (eller eventuelt til Statsministerens kontor), gis en sektorovergripende og koordinerende funksjon slik at helhet, kontinuitet og langsiktighet ivaretas. Enheten bør ha tverrdepartemental sammensetning for å best mulig kunne håndtere sektorovergripende spørsmål og sikre god dialog med ulike interessegrupper.

Resultatoppfølging og revidering av Nasjonal Agenda 21

En viktig del av oppfølgingsarbeidet med Nasjonal Agenda 21 er å konkretisere nasjonale mål og utvikle tilhørende resultatindikatorer. Gjennom dette kan grunnlaget legges for en systematisk resultatoppfølging og integrasjon i statlige styringsdokumenter.

Systematisk resultatoppfølging vil gi grunnlag for kommunikasjon av både mål og resultater. Slik legges grunnlag for løpende revisjon av den nasjonal handlingsplanen for bærekraftig utvikling.

Integrering av mål og resultater i statens ordinære styringsdokumenter

Det er viktig at det blir gjort rede for mål og resultater i arbeidet for bærekraftig utvikling i sentrale statlige styringsdokumenter som nasjonalbudsjett og statsbudsjettet, på linje med tusenårsmålene og målene fra Johannesburg-toppmøtet.

Arbeidet med samfunnsutvikling og bærekraftig utvikling bør også framstå tydelig i stortingsmeldinger og andre sentrale dokumenter fra alle relevante sektordepartementer. I denne sammenheng bør det legges vekt på at kommuneproposisjonen videreutvikles som et virkemiddel for å styrke kommunens arbeid for demokrati og en bærekraftig samfunnsutvikling.

Etablering av kontaktforum mellom staten og kommunesektoren i bærekraftsarbeidet

Kommunesektoren ønsker å være en aktiv partner i å videreutvikle arbeidet med en bærekraftig samfunnsutvikling i Norge. Det er derfor naturlig å gi arbeidet for en bærekraftig utvikling økt fokus i den etablerte konsultasjonsordningen mellom staten og kommunesektoren.

Samtidig vil mange sentrale problemstillinger kreve tyngre drøftinger før man kommer fram til omforente forslag. Det er derfor behov for et tidsavgrenset kontaktforum mellom staten og kommunesektoren rettet mot å følge opp prioriterte samarbeidsoppgaver i Nasjonal Agenda 21. Et slik forum kan konkretisere programmer og prosjekter og bidra til at tiltak som er besluttet iverksatt så fort som mulig integreres i løpende prosesser. Kontaktforumet kan også fungere som en forberedende gruppe for spørsmål som bør tas opp innenfor rammen av den etablerte konsultasjonsordningen.

